

אבל הרמב"ם פשיטא דלא ס"ל כן שהרי כתב מקודם הסך בשמן המשחה כזית במזיד חייב כרת הרי כתב סך וכתב כזית.

יב. והנה לפי מה שבארנו יתפרשו הפסוקים להראב"ד באופן זה, על בשר אדם לא ייסך בין לזר גמור בין לכה"ג לאחר משיחתו ואפילו בכל שהוא, ואשר יתן ממנו על זר דווקא לזר גמור ובכזית אבל בכה"ג לאחר משיחתו אינו חייב בנתינה אפילו בכזית. וכן יתפרש להרמב"ם פסוק זה, אבל קרא דעל בשר אדם לא ייסך יתפרש להרמב"ם ג"כ בין בזר ובין בכה"ג לאחר משיחתו אבל זהו דווקא בכזית, ולפ"ז כשמשחו כה"ג וסילק ידיהו אסור למושחו עוד.

יג. יראה לי דכשסך משמן המשחה לבהמה וכלים ונטל מסיכתו וסך את בשרו פטור, דכיון דבאו על בהמה וכלים נתחלל קדושתו, וכמו דאמרינן בכהן שסך בשמן של תרומה דאח"כ מתעגל עליו ישראל ואינו חושש כמו כן בכאן. ואע"ג דכשסך כה"ג ואח"כ סך ממנו חייב כמ"ש, וביארו בגמ' שם דלא דמי לתרומה משום דבשמן המשחה כתיב: כי זר אלקיו על ראשו, דאע"ג דאיתא עליו לא נתחלל ע"ש, זהו כשמשחו לכה"ג כדין התורה עדיין קדושתו על השמן הנמשח משא"כ כשסכו לדבר שאין למשוח כבהמה וכלים הדבר פשוט דנתחלל מקדושתו (כנלע"ד).

יד. עוד יראה לי כשסכו בשמן המשחה לשערות ראשו של זר אינו חייב כרת, דהא כתיב: על בשר אדם לא ייסך, ושערותיו אינם בכלל בשר, שהרי לעניין טבילה מרבינן בריש עירובין דגם השערות צריכים טבילה מדכתיב: ורחץ את בשרו, לרבות השיער הטפל לבשרו ש"מ דשיער לאו בכלל בשר. אבל בנתינה על השיער חייב כשנתן כזית, דבנתינה לא כתיב בשר אלא ואשר יתן ממנו על זר בכל מקום שיתן (כנלע"ד).

יח. איזה דברים מושחים בשמן המשחה ובו כא סעיפים

א. את מי מושחין בשמן המשחה, כהנים גדולים ואפילו כהן בן כהן כשנתמנה צריכים למושחו, דכתיב: והכהן המשיח תחתיו מבניו וגו', דאפילו כשיקום כה"ג בנו של כה"ג שמת ג"כ יהיה משוח, משא"כ במלך דאם הוא מלך בן מלך א"צ משיחה כמו שיתבאר. והטעם דהמלכות ירושה היא כדכתיב: למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו וגו', משא"כ כהונה גדולה. וצריכים למשוח הכה"ג כל שבעת ימים כדאיתא ביומא (ה, א).

ב. וכן משוח מלחמה שתחת הכה"ג והוא הכהן היוצא למלחמה ובכמה דברים הוא שוה לכה"ג כדתניא בהוריות (יב, ב) מושחין אותו ג"כ כשממנין אותו דשמו מוכיח עליו משוח מלחמה, והכי תניא שם: והכהן הגדול מאתו זה כה"ג אשר יוצק על ראשו שמן המשחה זה משוח מלחמה. ונ"ל דאין מושחין אותו רק פעם אחת ולא שבעה ימים ככה"ג, דמשיחה שבעה בכה"ג ילפינן ביומא שם מריבוי בגדים מה ריבוי בגדים שבעה אף משיחה שבעה, והמשוח מלחמה אינו בריבוי בגדים דמשמש במקדש בד' בגדים ככהן הדיוט כמ"ש הרמב"ם בספ"ד מכלי שרת ע"ש. אבל הסגן אינו נמשח, ואע"ג דלעניין לטמא למת מצוה הסגן עדיף ממשוח מלחמה כדאיתא בהוריות (יג, א), זהו מטעם שמא יארע היום פסול בכה"ג ויצטרך הסגן לשמש תחתיו, אבל מ"מ אין לו קביעות עבודה אבל המשוח מלחמה קבוע בעבודתו, ואף דהסגן לא נמשח אינו מעכב כמו שיתבאר בס"ד.

ג. המלכים ממלכי בית דוד מושחין אותן בשמן המשחה, כמו שמצינו בשמואל שאמר

לו הקב"ה: קום משחתו כי זה הוא, ומוזה דרשינן זה טעון משיחה ואין אחר טעון משיחה (הוריות יא, ב), כלומר דמלכי ישראל אין מושחין אותן בשמן המשחה. והטעם פשוט דהמלוכה נתן ד' לדוד ולזרעו עד עולם וגם המלך המשיח יהיה מזרע דוד כדכתיב: לא יסור שבט מיהודה, וכתיב: ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם, ומלכי ישראל לשעה היו.

ד. והא דכתיב במלכים (ב, ט) ביהוא בן נמשי: משחתיך למלך על ישראל, לא בשמן המשחה המקודש אלא בשמן אפרסמון של חול (שם). ודע דלפ"ז צ"ל גם גבי שאול דכתיב בשמואל (א, י) ויקח שמואל את פך השמן ויצק על ראשו, דלא היה משמן המשחה. ותמיהני למה לא הזכיר זה הש"ס, ואולי דהיה משמן המשחה מפני שהיה המלך הראשון על ישראל וגם עדיין היה קודם מלכות בית דוד, ואע"ג דמברכתו של יעקב נשאר מיהודה מלך מ"מ לא נתקיים עד מלוכת דוד, וכן נלע"ד עיקר דאת שאול המשיח שמואל בשמן המשחה. ועוד נלע"ד דבשאוול היה רק יציקה ולא משיחה להיות לסימן דאין משיחה חוץ מבית דוד בלבד, וראיה דבדוד כתיב שם (טז) שא"ל הקב"ה לשמואל: קום משחתו וגו' ויקח שמואל את קרן השמן וימשח אותו וגו'. אך מדבשאוול ויהוא כתיב פך השמן ובדוד כתיב קרן השמן נראה קצת דלאו שמן אחד הוא (וע' מגילה יד, א), ולא נתברר לנו דבר זה וצ"ע.

ה. מלך בן מלך א"צ משיחה דבירושה היא לו, אמנם כשעמד במחלוקת מושחין אותו לחיזוק המלוכה ולכן משחו את שלמה ואת יואש ואת יהואחז כדאמרינן בהוריות שם. ואין מושחין את המלכים אלא על המעין כדי שתמשוך מלכותו והוא לסימן טוב כמו שהמעין נמשך. והרמב"ם כתב זה שם דין יא, וכתב דזה שאמרו דיהוא נמשח בשמן אפרסמון מסורת היא ביד החכמים ע"ש, ולענ"ד יש לזה רמז בפסוק מדכתיב שם פך השמן ולא קרן השמן.

ו. כיצד היא המשיחה. אמרו חכמים דהמלך מושחין אותו כמין נזיר על ראשו והיינו למשוח ראשו סביב סביב, ואת הכה"ג דכתיב ביה יציקה ומשיחה דכתיב: ויצק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אותו לקדשו, ולכן אמרו חכמים דבתחלה מציק שמן על ראשו וסך ממנו על גבי עיניו כמין כ"י וזהו כף יונית, ורש"י מצייר כזה ח, והרמב"ם מצייר ז. ולא ימשח במקומות אחרים ולא ירבה בשמן, וכשסילק ידו יש איסור למשוח עוד אפילו במקומות אלו.

ז. בבית שני לא היה שמן המשחה שיאשיהו גנזו עם הארון כדאמרינן בהוריות ובכריתות שם, והיה כה"ג מתרבה רק בלבישת הבגדים בלבד דכהן הדיוט משמש בד' בגדים וכה"ג בשמנה כמו שיתבאר וזה נקרא בגמ' מרובה בגדים כלומר שאינו משוח בשמן המשחה רק בריבוי בגדים. ואין לומר מנלן דכה"ג כשר בלא שמן המשחה, דזה מפורש בתורה דכתיב: והכהן הגדול מאתיו אשר יצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבש את הבגדים, וקשה כיון דהוא סימנא בעלמא מי הוא הכהן הגדול הרי די בשמן המשחה בלבד, ואין לומר כדי שלא לטעות במשוח מלחמה דא"א לומר כן דאדרבא בדיני פסוקים אלו נכלל באמת גם המשוח מלחמה כדאמרינן בהוריות (יב, ב) וכולן אין נוהגין במשוח מלחמה חוץ מחמשה דברים האמורים בפרשה לא פורע ולא פורם וכו'. אלא וודאי דה"ק קרא והכה"ג מאתיו אשר יצק על ראשו שמן המשחה זהו כה"ג ומשוח מלחמה, וגם ומלא את ידו ללבוש את הבגדים כלומר דגם בריבוי בגדים בלבד הוה כה"ג. וזהו דתניא בהוריות שם: והכהן הגדול מאתיו זהו כה"ג, אשר יצק על ראשו שמן המשחה זה משוח מלחמה, ומלא את ידו ללבוש את הבגדים זה מרובה בגדים וכו' עכ"ל הברייתא, והכוונה כמ"ש.

ח. ולכן לא עשו שמן המשחה בבית שני. ולכאורא למה לא עשו דהא זהו מ"ע, ואי משום דכתיב: שמן משחת קדש יהיה זה לי לדרתים שהוא כולו קיים לעתיד לבא מ"מ הרי לא אסרה תורה לעשות שמן המשחה אחר, ואי משום שאמדו בנפשם שאינם כדאים לזה כמ"ש בס"ט סעי' ד מ"מ וכי בשביל זה יבטלו מ"ע. אך כיון שראו בתורה שלפעמים יהיה כה"ג בלא שמן המשחה ואיך אפשר לצייר זה האם אין כח ביד ציבור לעשותו, אלא וודאי דכוונת התורה דכשלא יהיה שמן המשחה של משה לא יעשו אחר ויהיה די בריבוי בגדים בלבד.

ט. ועדיין יש לי שאלה בזה, במה היה ניכר משוח מלחמה בבית שני כיון דליכא שמן המשחה והוא אינו בריבוי בגדים כדאמרינן ביומא (עג, א). וזה אין לומר שלבש שמנה בגדים בשעה שנשאל באורים ותומים כדאמרינן שם, אבל א"א לומר כן דהא בבית שני לא הוה אורים ותומים כדאמרינן בספ"ק דיומא. וצ"ל דבאמת לא היה בבית שני משוח מלחמה, ובאמת לא מצינו במגילת החשמונאים שהמשוח מלחמה יצא למלחמה אלא הכה"ג בעצמו כמו יהודה המכבי ואחיו שכולם שמשו בכהונה גדולה.

י. כל כלי המקדש שעשה משה רבינו במדבר לא נתקדשו אלא במשיחה, דכתיב: וימשחם ויקדש אותם, ודבר זה אינו נוהג לדורות וכך דרשו בשבועות (טו, א) אותם במשיחה ולא לדורות במשיחה. אלא במה נתקדשו לדורות, דכתיב: אשר ישרתו בם בקדש הכתוב תלאן בשירות (שם). והרמב"ם שם דין יב לא הביא רק מקרא זה ולא הביא הך קרא דאותם ע"ש, ובכוונה השמיט זה דבאמת במנחות (נז, ב) דרשי ר' יאשיה ור' יונתן הך קרא דאותם לדרשא אחרת למעוטי כלי יבש ע"ש, ולא אתיא דרשה זו רק לר"ע שם (צ, א) כמ"ש התוס' שם והרמב"ם לא פסק כר"ע בסוף פרק זה כמו שיתבאר ולכן השמיט הך דאותם. [והמל"מ הקשה על דרשה דאותם וכתב שיש ליישב ע"ש, וג"ל דזהו כוונתו כמ"ש. ואע"ג דבשבועות שם אומר דאי לאו קרא דאותם הייתי אומר דלדורות במשיחה ובעבודה ע"ש, י"ל דזהו לר"ע אבל לר' יאשיה ור"י י"ל דא"צ לזה דאין סברא שלדורות יהא חמירא משל משה, ע"ש היטב].

יא. וכתב הרמב"ם שם דין יג: הכפות והקערות שמקבלין בהם המנחות וכן המזרקות שמקבלין בהן הדם ושאר כלי השרת כולן של כסף ושל זהב היו ומותר לעשותן משאר מיני מתכות כמו שבארנו [במנרה] וכולן מתקדשין במלאכתן, ואם נשברו מתיך אותן ועושה אותן כלי אחר ואין קדושתן מסתלקת מהן לעולם עכ"ל. כלומר דאפילו כשנשברו לא בטלה מהן קדושתן, ואינו דומה לטומאה דבהשברן פרחא טומאתן דבטומאה כלי כתיבא וממילא כשנשברו פרחא טומאתן אבל הקדש אטו אם מקדיש שברי כלים לא חלה עליהן קדושה, ולכן גם בשבירתן לא פרחא קדושתן.

יב. עוד כתב: כלי הקדש שנקבו או שנסדקו אין סותמין אותן אלא מתיכין אותן ועושין אותם חדשים עכ"ל, וזהו בזבחים (פח, א). ובגמ' שם איתא: כלי הקדש שניקבו אין מתיכין אותן ואין מתיכין לתוכן אבר, נפגמו אין מתקנין אותן, ופירש"י אין מתיכין סביבות הנקב עכ"ל, ודקדק לפרש כן דלא ליהוי משמע שאין מתיכין אותן לגמרי לעשותן חדשים דאדרבא עושין כן וכמ"ש הרמב"ם. אך בזה שאמר נפגמו אין מתקנין אותן פירש"י נפגמו פגימה גדולה ע"ש, והרמב"ם שכתב או שנסדקו ג"כ יש לפרש כן ולא שנסדקו לגמרי, וזה שלא כתב נפגמו כלשון הגמ' משום דלשון זה משמע אפילו פגימה קטנה כמו בסכין שיתבאר ובאמת אינו כן, ולכן פ"י שנסדקו דהיינו פגימה גדולה וכמו שפירש"י ושניהם לדבר אחד נתכוונו (כנלע"ד).

יג. ודבר פשוט הוא דזה שאין מתקנין כלי שרת כשניקבה היינו כשיכולים לעשות אחרת כמוה, אבל אם א"א לעשות כמוה בהכרח שמתקנין אותה דבזה לא שייך אין עניות במקום עשירות כמובן. ובוזה תניא בערכין (ו, ב) אבוב היה במקדש וכו' צלצול היה במקדש ונפגם ותקנוהו מכתשת היתה במקדש מימות משה שהיתה מפטמת את הבשמים נתפגמה וכו' ותקנוהו וכו' ע"ש, משום שלא היה באפשרי לעשות כמותה, וכ"כ התוס' בפ"ק דשבועות (יא, א ד"ה מכל מקום). והגם דלפירש"י והרמב"ם י"ל שלא היתה פגימתה ניכר, מ"מ א"צ לומר כן והסברא גותנת כן כיון שא"א לעשות אחרת כמותה אבל כשאפשר לעשות אחרת אין מתקנים אפילו כשעושין מעין מלאכתם הקודמת. [והמל"מ כתב תילוק זה מפני קושיא זו, וכבר השיג עליו שם המגיה מתוס' שבועות שם, ותיירוצם השני דמכתשת לא היתה כלי שרת הביא מירושלמי פ"ד דשקלים דעשוה ככלי שרת ע"ש].

יד. ויש להסתפק אם נקבה או נשברה ורוצים לעשות אחרת מכסף או זהב אחר ולהניח השברים אם מותר לעשות כן. ונראה דאסור, דכיון דהשברים בקדושתן הן עומדים כמ"ש בסעי' יא א"כ אסור להניחם כן ויצטרכו להצניען והוי בזיון להקדש.

טו. וכתב הרמב"ם שם: סכין שנשמט מן הנצב או שנפגם אין מחזירין אותו ואין משחזין אותו אלא גונזין אותו בצד ההיכל בין הקדש והאולם לדרום ועושין אחרים שאין עניות במקום עשירות עכ"ל, והו"ו ג"כ בזבחים שם (פת, א). ויש בזה רבותא מבדין הקודם, דבשם בעינן שיהא פגימתו ניכר והיינו פגימה גדולה כמ"ש בסעי' יב, אבל בסכין של שחיטה אפילו פגימה דקה כיון שאסור לשחוט בה ובהכרח לתקנה אין מתקנין אותו ונוטלין סכין אחר. וכן בנשמט מן הקתא יש כאן רבותא, שהרי אין זה לא נקב ולא פגימה רק להחזירו להקתא ועכ"ז אין מחזירין.

טז. ודע דאמרינן בזבחים שם: אבא שאול אומר סכין מטרפת היתה במקדש וגמנו עליה כהנים וגנוזה, ופירש"י שהיתה רכה לפגום פגימות דקות תמיד ומטרפת את הקדשים עכ"ל. ואיני יודע מאי קמ"ל פשיטא שצריכין לעשות כן כמו שאומר מקודם סכין שנפגם אין משחזין אותו, ודוחק לומר דמעשה קמ"ל. ונראה לענ"ד דה"ק, סכין מטרפת היתה במקדש כלומר לא שכבר נפגם והטריף את הקדשים אלא ששיערו שמפני רכותו עלול לפגימות ולהטריף וגמנו עליה כהנים וגנוזה גם קודם שנפגמה והטריפה.

יז. שנו חכמים במשנה ריש פ"י דמנחות: שתי מדות של יבש היו במקדש עשרון וחצי עשרון, עשרון מה היה משמש שבו היה מודד לכל המנחות ואע"ג דלפר צריך ג' עשרונים ולאיל שני עשרונים ולכבש עשרון והוה להו ג' כלים אחד של ג' עשרון והשנית של שני עשרונים והשלישית עשרון, מ"מ לא עשו רק של עשרון ובו היו מודדין לכל המנחות ולפר מדדו ג' פעמים ולאיל שני פעמים ולכבש פעם אחד, דכתיב בפרשת התמיד: ועשרון אחד לכבש האחד, והך אחד מיותר הוא ללמדך שלא יהא במקדש רק עשרון אחד (גמ'). והחצי עשרון למדוד בו בכל יום חביתי כה"ג שנעשה מעשרון מחציתה בבקר ומחציתה בערב, וע"פ זה החצי עשרון היו מחלקין אותו.

יח. עוד שנינו שם: שבע מדות של לח היו במקדש הין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין לוג וחצי לוג ורביעית לוג. וזהו הלכה למשה מסיני שימצא שבע מדות של לח במקדש ולמושחם בשמן המשחה בכליו של משה רבינו [זהו שאמרו שם (פת, א) גמירי דשבע וכו']. ואין לשאול למה לנו ההלכה הלא ממילא כן הוא כיון שאנו צריכין לכולם למדידת שמן למנחות ולמדידת יין לגסכים, דבאמת מדת ההין לא היתה נצרכת כלל דיותר מנסכים חצי הין ליכא כדכתיב: ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישית ההין

לאיל ורביעית ההין לכבש יין, ומ"מ היה ההין במקדש מימות משה שעשה השמן המשחה דכתיב בו: ושמן זית הין, ואלולי ההלכה היו מצניעין אותו כיון שאינו לדורות, אמנם מפני ההלכה היה עומד במקדש ביחד עם כל המדידות. ויראה לי דאפילו בבית שני שלא היה אצלם מכלי משה מ"מ עשו הין כדי לקיים ההלכה.

יט. הלוג מה היה משמש, שבו מודדין שמן לכל המנחות. וחצי לוג מה היה משמש, חצי לוג מים לסוטה וחצי לוג שמן לתודה. אך מפני זה לא היו צריכים למשחה ולקדשה לסוטה מעשיה היו בחוץ בשער נקנור ולא בעזרה, ותודה ג"כ הא לחמי תודה בשחיטת הזבח הוא דקדשי ולא מקודם וא"כ כשמודדין השמן ללחמי תודה עדיין לא נתקדש השמן וא"צ כלי שרת בשבילו, אך העיקר מה שהיה צריך לקדשו מפני שבו היו מודדין חצי לוג שמן למנרה לכל נר ונר ושמן זה קדוש.

כ. וכן רביעית הלוג בו היו מודדין שמן ללחם הנזיר דצריך רביעית לכל חלה, ומים לטהרת מצורע. אך בזה ג"כ מפני שני אלו לא היו צריכים לקדשו, דלחם הנזיר אינו קדוש אלא בשחיטת איל נזיר וכמ"ש בתודה, ומעשה טהרת מצורע נעשה בחוץ לעזרה, אלא העיקר מפני שבו היו מודדין שמן לחביתי כה"ג שצריך רביעית לכל חלה וחלה. ודע דבגמ' שם אמרינן דמדות היבש היו מחוקים ולא גדושים, ובמדות הלח פשיטא דלא שייך גודש. והא דמצינו בגמ' (שם פח, א) בירוצי מדות כלומר כשממלאים אותה נופל על הדופן, זהו בהכרח בכל מדה בין בלח בין ביבש דאפילו בלא גודש מיהו מליאים צריכים להיות, וממילא דע"י נדנוד נופל מעט על כותלי הכלי מבחוץ.

כא. וכתב הרמב"ם ספ"א: כל המדות האלו קדש ומכלי השרת אלא שמדות הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ וכלי היבש לא נמשחו אלא בפנים לפיכך בירוצי מדות הלח קדש ובירוצי מדת היבש חול עכ"ל. זהו פלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן במנחות (נז, ב) ופסק כר' יאשיה ע"ש. ואע"ג דר"ע פליג לקמן במשנה (צ, א) וס"ל בלח כר' יאשיה ובשל יבש ס"ל דלא נתקדשה כלל וזהו כר' יונתן שם וה"ל רבים לגבי ר' יאשיה, וגם הלכה כר"ע מחבירו. אמנם ממשנה דמנחות שם נראה להדיא דחכמים פליגי על ר"ע וס"ל כר' יאשיה ע"ש היטב, ולכן פסק כר' יאשיה (כנלע"ד).

יט. דיני הקטרת ואופן עשייתה ובו כט סעיפים

א. כתב הרמב"ם ריש פ"ב מכלי המקדש: הקטרת נעשית בכל שנה ושנה ועשייתו מצות עשה שנאמר: ואתה קח לך סמים וגו' עכ"ל. וטעות נפל בכל הספרים, דבקטרת לא כתיב: ואתה קח לך, אלא: ויאמר ד' אל משה קח לך סמים וגו', ובשמן המשחה כתיב: ואתה קח לך וגו' דמטעם זה לא נעשה שמן המשחה זולתי של משה רבינו כמ"ש בס"י טז סע"ד.

ב. ומתבאר מדברי הרמב"ם דדווקא בכל שנה עושין הקטרת של שנה זו ולא לעשות על שני שנים או יותר בפעם אחת, וכן משמע מכריתות (ו, א). אבל באמת א"א לומר כן, חדא דמגיין למדנו זה, ועוד דכשם שאין חיוב לעשות בפעם אחת על כל השנה שהרי יתבאר לפנינו דאחת לששים או לשבעים שנה לא היו עושין רק חצי הסכום וכן יתבאר דאפילו פיטמה רק על פעם אחת כשרה כמו כן אין עיכוב להיפך אם עשאה על שני שנים או יותר. אלא אורחא דמילתא קאמרי דכיון שיש טורח רב בעשייתה עושין בפעם אחת על כל השנה, אבל אין עיכוב בדבר.